

De ethische code voor conservator-restorers (1)

Conservator-restorers¹ hebben het privilege te werken met cultureel erfgoed, maar als beroepsgroep zijn ze in de meeste landen niet wettelijk beschermd². België is hierop geen uitzondering. Dit resulteert in een diversiteit aan opleidingen, scholing, ervaring en kwaliteit van werk. Met alle problemen van dien.

Guy De Witte
Lid ICON en IADA
dezilverenpasser@telenet.be

Om het beroep naar een hoger niveau te halen heeft de European Confederation of Conservator-Restorer's Organisations (ECCO) 'professionele richtlijnen'³ aangenomen die ze promoot via haar aangesloten leden. Deze richtlijnen gelden voor alle vormen van cultureel erfgoed, dus ook voor collecties, bestanden of relevante informatie en/of informatiedragers in bibliotheken en archieven.

De professionele richtlijnen van ECCO omvatten drie terreinen: het definiëren van het beroep van conservator-restorer⁴, de ethische code⁵ en de opleiding⁶.

Ofschoon het terrein van de opleidingen nog voor stof tot discussie vormt, wordt de ethische code door alle grote internationale beroepsorganisaties⁷ erkend als een gezonde basis voor een professionele aanpak op het terrein.

Wat is de ethische code?

De ethische code is een gedragscode waarin een aantal basisregels opgeno-

men zijn waaraan de conservator-restorer en zijn werk moeten voldoen om als professioneel te worden erkend. Door toe te treden tot een beroepsorganisatie die deze code hanteert, verplicht de conservator-restorer zich ertoe deze toe te passen. Doet hij dit niet dan kan hij uit de beroepsvereniging worden gezet⁸.

De ethische code omvat vier secties: algemene principes, de verantwoordelijkheid in verband met het erfgoed, de verplichtingen ten opzichte van de eigenaars en in brede zin de verplichtingen naar collega's en het beroep toe.

Verantwoordelijkheid in verband met het cultureel erfgoed

De verantwoordelijkheid voor een goede bewaring van cultureel erfgoed is, zeker in instellingen (zoals bibliotheken en archieven), een gedeelde zorg tussen de eindverantwoordelijken voor de collecties of bestanden⁹ en de conservator-restorer. Daarom willen we

In deze rubriek over
preservering en
conservering
krijgt een aspect rond dit
boeiende en
veelzijdige onderwerp de
volle aandacht.

enkele belangrijke punten van de ethische code in verband met de conservering-restauratie benadrukken en nagaan hoe ze in de praktijk kunnen worden toegepast.

Uitgangspunten voor een verantwoorde conservering-restauratie

De historische context van een origineel stuk

Elke conserverings- of restauratieopdracht wordt vooraf gegaan door een onderzoek van het object. Hierbij worden de samenstellende materialen, de opgetreden schade en de mogelijke behandelingen gedetermineerd.

Een belangrijk onderdeel van dit onderzoek is het bepalen van de historische waarde en context van het object en de mate waarin deze context een rol

speelt in de behandeling. Dit is ook het geval voor boeken, prenten, foto's en ander documentair erfgoed. Het onderzoek kan een multidisciplinaire onderneming zijn. De uiteindelijke beslissing in hoeverre de historische context in aanmerking wordt genomen berust bij de verantwoordelijken voor het object.

Objecten kunnen een historische waarde op zich hebben, maar soms is hun waarde medebepaald door de historische context waarin het stuk heeft vertoefd. Zo konden ze bijvoorbeeld behoren tot de werkomgeving van belangrijke politieke, religieuze leiders of deel uitmaken van de collectie van een gekende verzamelaar, kunstenaar, wetenschapper of instelling. Ze werden misschien gecreëerd, geschonken of gekregen als relatiegeschenk. Ze konden ook te maken hebben met een gebeurtenis die belangrijk is voor een land, een volk, een vereniging of een persoon op zich. Alle elementen

inherent aan het object die rechtstreeks betrekking hebben op de historische context moeten met de uiterste zorg benaderd worden en de originele band met deze context mag niet worden verbroken.

Soms is een historische link heel duidelijk, zoals bijvoorbeeld een identieke gouddruk, zoals wapenschilden, op een reeks boekbanden, afkomstig uit een zelfde collectie. Soms zijn de elementen minder spectaculair zoals een collectie prenten, gekleefd op uniforme dragers die alle voorzien zijn van notities, handgeschreven door de eigenaar.

Een voorbeeld uit de praktijk is een 17e eeuws boek, zonder band en aangetast door schimmel, dat deel uitmaakte van de werkomgeving van een schrijver. Het boek op zich was niet zo belangrijk, maar het ontleende wel zijn belang aan het feit dat de schrijver

er geregeld gebruik van maakte. Men wist dat het boek reeds zijn band kwijt was toen het in zijn bezit was. Om de historische link te bewaren werd besloten het boek te conserveren en aansluitend te preserven zonder het een nieuwe band te geven. Op die manier werd de historische context gerespecteerd.

In een ander geval werd de mechanische schade aan het papier van een boek niet hersteld omdat de eigenaar in een vlaag van woede met het boek had gegooid en de opgetreden schade de expressie is van de gemoedstoestand van die persoon op dat ogenblik..

In een laatste opdracht werden in de plooiën van een register fragmenten teruggevonden van de schacht van een ganzenveer. De tekst was met deze veer geschreven, de fragmenten waren de overblijfselen van het bijsnijden van de veer tijdens het schrijven. De fragmenten werden bij het register ingesloten om de historische band en context te vrijwaren.

Er zijn honderden van deze voorbeelden, maar het spreekt vanzelf dat de historische context in het ene geval belangrijker is dan in het andere en dat dit onder andere te maken heeft met de belangrijkheid van de betrokken personen of situaties.

Het principe van de reversibiliteit¹⁰

Behandelingen die toegepast worden moeten in principe omkeerbaar zijn. Hiermee bedoelen we dat de behandeling ongedaan kan worden gemaakt op korte of langere termijn. De reden hiervoor is dat in een later stadium een nieuwe ingreep noodzakelijk kan zijn om verder verval tegen te gaan. Hierbij dienen toegevoegde materialen misschien opnieuw verwijderd te worden. Indien de vorige behandelingen niet omkeerbaar zijn, kan dit het voortbestaan van de stukken hypothekeren.

Zo worden scheuren en gaten in prenten of in het papier van boeken niet hersteld met kunstlijmen of zelfklevende stroken of tapes. Deze kunnen meestal niet verwijderd worden zonder gebruik te maken van scheikundige producten die schadelijk zijn voor het object¹¹. Daarom gebruiken papierrestauratoren hiervoor zetmeel- en of rijststijfsel. Deze lijmen kunnen terug geactiveerd worden zonder schade aan te brengen aan de originelen.

In de mate van het mogelijke wordt zelfs geprobeerd om zo weinig mogelijk lijmen of andere producten te gebruiken. Niet alleen omwille van de reversibiliteit maar ook omdat veel lijmen de objecten op termijn aantasten.

Het principe van de reversibiliteit dient natuurlijk verstandig te worden gehanteerd. Zo is het uiteraard niet de bedoeling behandelingen als ontschimmelen of ontzuren ongedaan te maken.

Wordt vervolgd in het volgende nummer

Noten

1. Conservator-restorer is de internationale terminologie, in Vlaanderen spreekt men meestal van conservator-restaurateur.
2. De Britse beroepsvereniging ICON heeft een onafhankelijk accreditatiesysteem in het leven geroepen die aan instellingen en eigenaars een kwaliteitsgarantie biedt in verband met de prestaties van haar geaccrediteerde leden. Zie hiervoor <http://www.conservationregister.com/accreditation.asp?id=3> (laatst bekeken op 1 september 2010).
3. Voor de volledige tekst van de originele 'professional guidelines' zie <http://www.ecco-eu.org/about-e.c.c.o./professional-guidelines.html> (laatst bekeken op 1 september 2010).
4. Goedgekeurd door de Algemene Ledenvergadering, Brussel, 1 maart 2002.
5. Goedgekeurd door de Algemene Ledenvergadering, Brussel, 7 maart 2003.
6. Goedgekeurd door de Algemene Ledenvergadering, Brussel, 2 april 2004.
7. De ethische code is het resultaat van een studie van documenten van nationale en internationale organisaties die instaan voor conservering en restauratie.
8. E.C.C.O. , Professional Guidelines (II): Code of Ethics, article 4.
9. In dit geval de bibliothecaris en de archivaris.
10. E.C.C.O. , Professional Guidelines (III): Code of Ethics, article 9.
11. De meeste van deze producten zijn ook schadelijk voor de gezondheid en het milieu. Het gaat hier meestal om solventen (oplosmiddelen) die kankerverwekkend zijn.